

УДК 338.2

*О. Ю. Мірошниченко,
к.е.н, асистент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
В. І. Карюк,
аспірант кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджується сутність організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності як відкритої системи, що виконує ряд функцій, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності підприємств; на основі принципів системності, цілісності, адаптованості, адаптивності та рівноваги пропонується схема поетапного формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств.

The article examines the essence of organizational-economic mechanism of innovation as an open system that performs several functions aimed at enhancing innovation activities of enterprises, based on the principles of consistency, integrity, adaptability, adaptability and balance scheme is proposed stepwise formation of organizational-economic mechanism of industrial innovation .

Ключові слова. *Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності, функції організаційно-економічного механізму, етапи формування організаційно-економічного механізму, інноваційна стратегія, принцип системності, цілісності, адаптованості, адаптивності, рівноваги.*

Key words. *Organizational-economic mechanism of innovation, the functions of organizational and economic mechanism, stages of formation of organizational and economic mechanism, innovation strategy, the principle of consistency, integrity, adaptability, adaptability, balance.*

Вступ. Втілення в життя інноваційної моделі розвитку економіки вимагає дослідження різноманітних об'єктів та явищ як системи, складного і багатопланового механізму, що не обмежується відтворенням змін лише у науці, техніці, технології, а поєднують інвестиційну, фінансово-грошово-кредитну політику, удосконалення організації праці та виробництва. Усі перелічені та інші фактори функціонують в межах певного організаційно-економічного механізму, тісно взаємопов'язані та мають однакову цільову спрямованість [3, с.91].

Дослідженням дієвих інструментів та механізмів, які б сприяли розвитку інноваційної діяльності підприємств займалися вітчизняні вчені Бажал Ю.М., Беленький П.Ю., Бойко Є.І., Буднікевич І.М., Вовканич С.Й., Геєць В.М., Данилюк М.О., Жаліло Я.А., Крупка М.І., Кузьмін О.Є., Лапка О.О., Черваньов Д.М., Школа І.М., Яцура В.В., а також зарубіжні науковці Валдайцев С.В., Водачек Л., Гольдштейн Г.Я., Завлін П.Н., Ільєнкова С.Д.

Сьогодні для українських промислових підприємств нерозв'язано залишається проблема організації виробництва на основі формування інноваційного потенціалу та забезпечення результативності інноваційного процесу. Отже, постає необхідність пошуку та впровадження відповідних важелів, підходів та методів сучасної організації виробництва на підприємствах, спроможних підвищити їх інноваційний потенціал. Для вітчизняних підприємств постає необхідність створення адекватної системи управління діяльністю підприємства, в тому числі інноваційної спрямованості, яка була б гнучкою та швидко пристосовувалася до змін зовнішнього середовища.

Постановка задачі. Як свідчать дослідження наукових джерел і практика господарювання, незважаючи на порівняно широку вживаність терміну «економічний механізм», недостатньо розробленою і такою, що вимагає додаткових теоретико-практичних досліджень, є проблема формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності. У науковій літературі, на наш погляд, досі немає повного і чіткого висвітлення та визначення поняття «економічний механізм інноваційної діяльності».

У процесі дослідження даного питання використовувалися такі методи: метод системного аналізу, абстрактно-логічні методи, метод порівняння та методи узагальнення.

Результати. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності можна визначити як взаємопов'язану сукупність економічних відносин, принципів, методів і форм організації створення, промислового впровадження та комерціалізації нововведень [3, с.91].

Організаційно-економічний механізм не може існувати як замкнена система, він є динамічною відкритою системою, яка враховує вплив безлічі як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, так як і підприємство, інноваційна діяльність якого може гальмуватися чи обмежуватися різними впливами і факторами. Виходячи з цього, організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності підприємства повинен виконувати наступні функції:

реалізація потенціалу, закладеного у кожній формі власності та господарювання, забезпечення конкуренції та співпраці між ними у справі використання інноваційного потенціалу при виході з економічної кризи на шлях економічного зростання;

забезпечення збалансованості та внутрішньовиробничої пропорційності між структурними ланками виробництва на інноваційній основі;

додержання стійких стимулів підприємств, менеджерів, працівників і колективів у створенні якісно нових технологій, форм організації виробництва, маркетингового обслуговування, реалізації кваліфікації та творчого потенціалу всіх суб'єктів відтворення;

створення рівних економічних умов для реалізації соціально-економічного потенціалу кожної фірми та суб'єкта власності й господарювання в організації ефективного інноваційного процесу [2, с.8].

Формування саме таких механізмів, здатних значно активізувати інноваційну активність підприємств в сучасних умовах, є одним з першочергових наукових завдань.

Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності підприємств, як і будь-який інший механізм, повинен будуватися на основі сукупності принципів, за якими доцільно формувати організаційно-економічний механізм на вітчизняних промислових підприємствах. Вважаємо, що дуже важливим тут є досягти простоти підходу, яка забезпечила б спроможність застосування цих принципів у практичних цілях, адже керівникам вітчизняних промислових підприємств необхідні спрощені підходи вирішення складних і багатоаспектних проблем.

Таким чином, пропонується формування механізму інноваційної діяльності підприємства на основі такої системи принципів: системність, цілісність, адаптованість, адаптивність, рівновага [4, с.222].

Зазначимо, що, окрім часто застосовуваних у науковій літературі принципів формування механізму інноваційного розвитку підприємства, таких, як системність, цілісність [1, с.25], рівновага виділяються ще принципи адаптованість та адаптивність. Розглянемо зазначені принципи детальніше.

Цілісність – орієнтація механізму на забезпечення єдності множини елементів, кожен з яких відіграє свою часткову роль, невід’ємну для всього механізму. Цілісність, як інтегруюча здатність дуже важлива для вітчизняних промислових підприємств, оскільки в умовах несистемного інноваційного розвитку спостерігається розрізненість в комплексі заходів, які ведуть до однієї мети – інноваційного розвитку.

Адапованість – відповідність механізму інноваційного розвитку середовищу підприємства, його сильним і слабким ознакам. Дуже важливо формувати такі механізми інноваційного розвитку, які враховували б нагальні проблеми підприємств. Яким важким не було би становище того чи іншого підприємства завжди можна знайти хоча б якісь важливі для інноваційного розвитку аспекти його потенціалу. Враховуючи їх і добре усвідомлюючи слабкості, керівництво зможе формувати механізм, який органічно вливався б у систему – підприємство.

Адаптивність – забезпечення відповідності підприємства тим вимогам, які відповідають сучасному мінливому, інформаційному середовищу господарювання. Практично кожне підприємство стоїть перед необхідністю адаптації до зовнішнього середовища, проведення гнучкої політики відносно політичних і макроекономічних процесів. Якщо попередній принцип передбачає забезпечення відповідності механізму середовищу підприємства, то розглядуваний – відповідності підприємства зовнішньому середовищу (в контексті цілей інноваційного розвитку).

Системність – передбачає формування на підприємстві системи, яка забезпечує інноваційний пошук і впровадження інновацій. Концептуальна основа застосування принципу може бути розглянута у наведеному вище визначенні організаційно-економічного механізму. Доволі часто можна зустріти твердження про необхідність системного погляду керівників підприємств на їх інноваційний розвиток, проте слід розуміти, що системність є дуже широке поняття. Відносно даного дослідження цей принцип передбачає застосування і інших чотирьох.

Рівновага – компенсаторне поєднання протилежних одне одному компонентів механізму інноваційного розвитку між собою, а також відносно зовнішнього середовища підприємства. Наприклад, доцільно орієнтувати промислові підприємства на поєднання діяльності відділів з виробництва і маркетингу, проте слідкувати також і за забезпеченням автономності їх роботи з реалізації своїх завдань з інноваційного розвитку; використовувати інтелект кожного працівника, але залучати чужі знання; впроваджувати радикальні, але працювати також і над покращуючими інноваціями.

Побудова механізму інноваційної діяльності підприємств створює необхідні передумови для того, щоб менеджери підприємства різних рівнів управління чітко уявляли майбутнє свого підприємства та розвивали його стратегічні можливості. При цьому, можна прослідкувати взаємозв’язок та взаємодію організаційної та економічної складової механізму: економічна складова, насамперед, буде характеризуватися цільовою спрямованістю, оскільки метою формування стратегічного потенціалу є досягнення певних економічних цілей в діяльності підприємства; організаційну складову варто розглядати як організацію досягнення економічних цілей.

У загальному вигляді за структурою організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності на промисловому підприємстві може бути поданий як ряд етапів, що у своїй сукупності утворюють комплексну систему функціональних зв’язків між об’єктами, суб’єктами, засобами, методами та іншими складовими інноваційної діяльності і може використовуватися для досягнення широкого спектра стратегічних цілей підприємства (Рис. 1).

Рис. 1. Етапи формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств

На першому етапі відбувається визначення цілей інноваційної діяльності підприємства на основі аналізу поточних та перспективних планів його діяльності та розвитку.

На другому етапі оцінюється фактичний інноваційний потенціал підприємства, як сукупність трудових, нематеріальних, матеріальних і природних ресурсів, залучених чи не залучених з яких-небудь причин в процес виробництва, але таких, що володіють реальною можливістю брати участь в ньому.

Метою третього етапу є виявлення загроз і можливостей зовнішнього середовища та сильних і слабких сторін внутрішнього середовища.

Виходячи з проведеного аналізу, на наступному етапі формується множина альтернативних інноваційних стратегій та здійснюється вибір оптимальної з них.

Потім відбувається формування комплексу заходів для реалізації стратегії, обраної на попередньому етапі, а також вибір інструментарію реалізації інноваційних заходів, визначення джерел фінансування, оптимізація їх структури тощо.

Далі йде етап втілення вибраної стратегії в життя, тобто практична реалізація інноваційних заходів, що включає контроль за їх виконанням та підведення підсумків. Якщо стратегічні цілі не досягнуті, керівникові варто визначити основне коло проблем підприємства, «слабких сторін» та розробити можливі варіанти їх вирішення з метою мінімізації негативних наслідків відхилень від вибраної мети, а також розробити нові стратегічні цілі або переглянути та уточнити існуючі, враховуючи ситуацію, що склалася. Підведення підсумків має обов'язково включати етап оцінювання результатів інноваційної діяльності та визначення їх ефективності.

Висновки. За підсумками результатів дослідження всі елементи організаційно-економічного механізму розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств можна об'єднати у три блоки.

Перший – теоретичні і методологічні основи інновацій, узгодження стратегії розвитку промислового виробництва і інноваційної діяльності на підприємстві згідно наявного інноваційного потенціалу та оцінка сучасного стану промислового виробництва.

Другий блок – відображає елементи механізму регулювання інноваційної діяльності, а також реформування промислових підприємств (або виробничого процесу) як основної передумови сприйняття інноваційних процесів у на підприємстві та, зокрема, у виробничій діяльності.

Третій блок – основні напрямки активізації інноваційної діяльності підприємства. В сукупності усі три блоки складають систему елементів організаційно-економічного механізму, які повинні забезпечити взаємне поєднання інноваційного процесу в напрямку розробки та впровадження науково-технологічних інновацій у системі промислового виробництва.

Впровадження побудованих за такою схемою організаційно-економічних механізмів розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств в кінцевому підсумку повинно привести до забезпечення стабільності економічного розвитку як на рівні галузі, так і на рівні країни.

Список використаних джерел:

1. Льяшенко С.М. Менеджмент і маркетинг інновацій: Монографія. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.
2. Корсікова Н.М. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах // Економіка харчової промисловості, № 3, 2009 р.- 8-11 с.
3. Тульчинська С.О. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу // Стратегічні пріоритети, №1(6), 2008 р.- 89-95 с.

4. Українець А.І. Принципи формування механізму інноваційного розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств // Вісник Національного університету "Львівська політехніка": Проблеми економіки, №640, 2009 р. - 219-225 с.

Стаття надійшла до редакції 02.02.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"